

NieuweWarmteNu

COP bijeenkomst 5 oktober – Participatie in een (open) warmtenet

Onderwerpen: participatie, organisatiemodel open warmtenet, en obstakels die zorgen voor vertraging.

1 november 2023

Auteurs: Batoul Mesdaghi (TNO), Renee Kooger (TNO), Rinus Elsman (TNO)

Datum: 1 november 2023

Review: -

Interviewers: -

COP organisatoren: Waterprof en TNO

Dit project is uitgevoerd als onderdeel van het leer & ontwikkelprogramma van het groeifondsprogramma NieuweWarmteNu.

Keywords

Samenwerking collectieve warmtenetten;
Participatie & draagvlak;
Warmtetransitie, aardgasvrij;
Opschaling, versnelling

Jaar van publicatie

2023

Meer informatie

Rinus Elsman (TNO)
T 06 27992642
E rinus.elsman@tno.nl

Juli 2023 ©

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevens bestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
2. Casus: Open Warmtenet Delft.....	5
3. Uitkomsten tafelgesprekken	8
3.1. Tafel 1 – Organisatiemodel open warmtenet	8
3.2. Tafel 2 – Participatie bij de warmtebron	9
3.3. Tafel 3 – Participatie van woningbouwcorporaties en huurders	10
3.4. Tafel 4 – Omgaan met obstakels die zorgen voor vertraging	11
3.5. Succesfactoren en leerpunten uit de tafelgesprekken	12
3.5.1. Succesfactoren	12
3.5.2. Leerpunten	12
4. Bibliografie	13

1. Inleiding

De bestaande woningvoorraad van 7,5 miljoen woningen en 0,5 miljoen overige gebouwen en alle kassen in de glastuinbouw moeten aangesloten worden op een warmtenet of een ander alternatief voor aardgas. Het **Groefondsprogramma NieuweWarmteNu** (NWN) versnelt de aanleg van duurzame collectieve warmtesystemen. Door schaalvoordelen en innovaties dalen de kosten in de hele keten van duurzame bron, infrastructuur en aansluiting in de woning, gebouw en kas.

De warmtetransitie verloopt te traag. Veel collectieve warmtesystemen zijn niet financieerbaar op de kapitaalmarkt. Met de Groefondsbijdrage kan nu de **bouw van 12 duurzame collectieve warmtesystemen en de demonstratie van 6 aanvullende innovaties** in 2023 starten. Dat leidt tot de verduurzaming van ruim 26.000 woningen en 860 ha glastuinbouw in de komende 4 jaar. Maar belangrijker is dat hiermee een vliegwiel op gang wordt gebracht en de doelstellingen uit het Klimaatakkoord voor de gebouwde omgeving en de glastuinbouw binnen bereik komen.

Het Leer- en ontwikkelprogramma

Onderdeel van NWN is het Leer- en ontwikkelprogramma. Dit programma heeft de ambitie om optimaal bij te dragen aan het versnellen en opschalen van de realisatie van duurzame collectieve warmtesystemen. Een hoger tempo in de realisatie van duurzame collectieve warmtesystemen leidt tot het sneller doorlopen van de leercurve en daarmee tot snellere kostenreducties. NWN beoogt tevens een steilere leercurve om deze kostenreducties extra te versnellen.

Leren door uitwisseling in Communities of Practice

De inbreng van de betrokken partijen in de (vliegwiel)projecten en de innovaties is van groot belang om de leerervaringen te kunnen benutten. Een Community of Practice (COP) heeft als doel de opgedane kennis en ervaring in warmteprojecten op een specifiek onderwerp – bijv. verschillende samenwerkingsvormen of voor- en nadelen van bewonersparticipatie – met andere projecten te delen en de ervaringen te verwerken tot direct toepasbaar leermateriaal.

Op 5 oktober vond de tweede CoP bijeenkomst plaats bij Lijm & Cultuur in Delft. We gingen op excursie naar het geothermieproject Open Warmtenet Delft, waar het samenwerkingsverband van woningbouwcorporaties, de gemeente Delft, Netverder, InWarmte en Geothermie Delft onderzoekt of huurwoningen in het Voorhof en Buitenhof verwarmd kunnen worden via een warmtenet dat wordt gevoed door duurzame bronnen. Het project werd toegelicht en er werd stilgestaan bij centrale vraagstukken bij het project, namelijk:

1. Het organisatiemodel bij een open warmtenet.
2. Participatie bij de warmtebron
3. Participatie van woningcorporaties en huurders;
4. Omgaan met obstakels die zorgen voor vertraging, en;

De deelnemers gingen daarna in groepjes met elkaar in gesprek over deze vraagstukken, en koppelden terug hoe ze de geleerde lessen in hun praktijk kunnen gebruiken.

Inhoud van dit rapport

Dit rapport bevat de uitkomsten van de tweede CoP van 5 oktober. Hoofdstuk **Error! Reference source not found.** gaat in op de casus Open Warmtenet Delft. Hoofdstuk **Error! Reference source not found.** zal ingaan op de tafelgesprekken over de vier bovengenoemde thema's.

2. Casus: Open Warmtenet Delft

Open Warmtenet Delft is een samenwerkingsverband waarin veel verschillende partijen deelnemen:

1. Gemeente Delft
2. Vier woningcorporaties
3. NetVerder
4. InWarmte
5. Geothermie Delft, bestaande uit: Shell, EBN, Aardyn en TU Delft

Warmteregisseur Wybe Theijse ligt toe hoe deze samenwerking tussen deze verschillende partijen tot stand is gekomen. Hij staat stil bij de rol van de verschillende partners.

Partner 1: de gemeente Delft

De gemeente Delft heeft in 2017 het initiatief genomen voor het Open Warmtenet Delft. Warmtenetten zijn een belangrijke oplossing voor de toekomstige (aardgasvrije) verwarming van Delft. Er bestond een kans om twee bestaande bronnen te verduurzamen. Er was al bestaande ervaring in een warmtebedrijf en kleinere warmtenetten. Maar, de gemeente heeft geen doorzettingsmacht: zij kan niet in haar eentje een open warmtenet realiseren. Er is vervolgens gekeken naar de potentiële vraag naar warmte in Delft door middel van een:

- stakeholder analyse + warmtevraag, waarvoor warmte gebruiken.
- Krachtenveldanalyse van elke wijk in Delft + warmtevraag in kaart gebracht.
- Vraag analyse
- En gesprekken met stakeholders.

Partner 2: woningcorporaties

De keuze viel op de wijken Voorhof en Buitenhof, vanwege de grote vraag naar warmte (collectieve, gasgestookte verwarmingsinstallaties). Daarnaast is er veel corporatiebezit in deze wijken. Onder de corporaties bestond wel enige scepsis over de plannen, vanwege ervaringen met stadsverwarming in het verleden. Uiteindelijk zijn de corporaties onderdeel geworden van het samenwerkingsverband doordat er een plan van aanpak werd opgesteld zonder intentieovereenkomst en ze tevreden waren met de resultaten van een haalbaarheidsstudie. Er is gevraagd wat corporaties belangrijk vonden. De volgende afspraken zijn gemaakt:

- Betaalbaar: huurders mogen niet méér gaan betalen
- Betrouwbaar
- Zo duurzaam mogelijk, in 2050 geen CO2
- Financieel transparant
- Keuzevrijheid (eerste) warmteleverancier
- Transparant proces
- Leren van elkaar

Daarnaast zijn er verschillende ambities geformuleerd voor de realisatie van een open warmtenet:

- een modern warmtenet
- met onafhankelijk netbeheer (gesplitst model)
- met meerdere (duurzame) bronnen
- met (op termijn) meerdere warmteleveranciers ('keuzevrijheid')
- op basis van middentemperatuur (70 graden) met oog op voeding door diverse duurzame bronnen en zodat verregaande isolatie niet noodzakelijk is.

Er wordt toegewerkt naar een werkend warmtenet in 2025 met minstens 5.300 woningen, tevreden bewoners die nog minstens zo comfortabel wonen als voor het warmtenet, niet méér zijn gaan betalen en blij zijn met hun stabielere warmterekening. Er moet sprake zijn van een modern warmtenet dat steeds op zo laag mogelijke temperaturen werkt en waarop (dus) allerlei bronnen kunnen invoeden. In-/uitbreiding moet mogelijk zijn door nog eens 10.000 woning-equivalenten (koop/huur/utiliteit) aan te sluiten in de toekomst.

Partner 3: NetVerder.

Dit is organisch verlopen. Eerst was Stedin partner in het project, later werd NetVerder netbeheerder.

Er werd een samenwerkingsovereenkomst georganiseerd tussen de vier corporaties, NetVerder en de gemeente in juli 2019.

Partner 4: InWarmte

Er werd nog gezocht naar een warmteleverancier. In het open model is een warmteleverancier essentieel. De warmteleverancier is geselecteerd door de woningcorporaties (en dus niet de gemeente). Eerst was dit ENGIE later Equans, later InWarmte. Er is geselecteerd op basis van kennis, kunde, ervaring én vermogen om samen te werken.

Spelregels voor onderlinge samenwerking

Er werden spelregels ontwikkeld voor de onderlinge samenwerking:

- gelijkwaardigheid
- respect voor elkaars belangen
- openheid
- transparantie ('kijken in elkaars keuken')
- wederzijds vertrouwen

Samen zoeken naar een oplossing:

- waar iedereen de voordelen van ziet
- waar de schaalvoordelen aan iedereen ten goede komen
- waarbij niemand in zijn belang wordt geschaad
- waarbij de 'first movers' worden beloond als de koek later groter wordt

Partner 5: Geothermie Delft

Er miste nog een partner voor de bron. Dit werd Geothermie Delft. Er was een voorkeur voor geothermie boven restwarmte. Uiteindelijk bleken de afhankelijkheden tussen bron en het net (te) groot: geen bron zonder zekerheid van de afzet, geen warmtenet zonder zekerheid van de bron. Er wordt aangestuurd op gelijktijdige besluitvorming hierover, door o.a. intensieve samenwerking wat uiteindelijk leidt tot een gezamenlijk te nemen Investeringsbesluit eind 2023.

Samenwerkingsovereenkomst per 28 augustus 2023

Vier woningcorporaties, NetVerder, InWarmte, Geothermie Delft en gemeente.

Samenwerken = Co-creatie

Co-creatie is een vorm van samenwerking, waarbij alle deelnemers invloed hebben op het proces en het resultaat van dit proces, zoals een plan, advies of product. Kenmerken van co-creatie zijn dialoog, gezamenlijke belangen, enthousiasme, daadkracht en focus op resultaat. Voorwaarden voor succesvolle co-creatie zijn gelijkwaardigheid van de deelnemers, wederkerigheid, openheid en vertrouwen. Aan deze voorwaarden is het best voldaan in een gestructureerd maar creatief proces onder begeleiding van een procescoach/begeleider. Integriteit van deelnemers is vereist. Co-creatie wordt geacht goed bruikbaar te zijn voor het oplossen van complexe vraagstukken en het realiseren van veranderingen. Niemand in het proces is opdrachtgever/nemer, iedereen neemt eigen verantwoordelijkheid. Ze gaan het samen opknappen. Goed luisteren naar elkaar. Het me elkaar doen.

Bevindingen over het proces

Werken van vraag naar aanbod, en niet eerst iets ontwikkelen en dan afnemers erbij zoeken:

- Het is complex geworden met veel partijen en veel belangen.
- Gasstekker eruit, warmtestekker erin: de huurder merkt hier niks van. Sprake van een collectieve aansluiting waardoor er geen instemming nodig is.
- Is co-creatie de enige weg of is dit meer een ideaalbeeld?

- Nieuwe partners, nieuwe vragen. Steeds 'onboarden' van nieuwe partners. Sprake van verschillende culturen binnen het project. Tegelijkertijd proberen het 'DNA' van het project te behouden. Dit laatste vraagt tijd en energie.

Een onafhankelijke warmteregisseur is erg belangrijk voor het creëren van vertrouwen

3. Uitkomsten tafelgesprekken

Tijdens de COP zijn er verschillende tafelgesprekken gevoerd over de volgende vraagstukken:

- Organisatiemodel open warmtenet
- Participatie bij de warmtebron
- Participatie van woningcorporaties en huurders
- Omgaan met obstakels die zorgen voor vertraging

Het thema 'vertrouwen en transparantie in de samenwerking' is niet in een tafelgesprek besproken door het lage aantal deelnemers.

Hieronder volgt een uitwerking van de uitkomsten per tafel.

3.1. Tafel 1 – Organisatiemodel open warmtenet

Bij de tafel 'organisatiemodel open warmtenet' zijn algemene kansen en problemen met een open warmtenet besproken. Hieraan zijn nog specifieke kansen en problemen toegevoegd op basis van de casus van Delft.

Wat is een open warmtenetmodel?

Een warmtenet is open als er meerdere warmtebronnen warmte leveren aan hetzelfde systeem. Bij meerdere bronnen koopt de warmteleverancier de warmte in op basis van prijs, beschikbaarheid en duurzaamheid. Dit voorkomt dat de warmteleverancier de bron waarvan hij zelf eigenaar is bevoordeelt ten opzichte van andere, soms meer geschikte bronnen.

Geothermie is nu voor fase 1 van het project in Delft de bron, maar zou om rendabel te zijn meer afnemers moeten hebben. De bron kan ook fase 2 (uitbreiding van het net) beleveren. Maar, daarvoor is de bron nog niet gecontracteerd. De warmte uit WarmtelinQ (de transportleiding vanaf Rotterdam naar Den Haag) zou dus ook bijvoorbeeld nog gebruikt kunnen worden.

Dilemma's bij keuze voor de warmtebron

Een van de vragen die werd gesteld is wat men verstaat onder het behartigen van het publieke belang. Betekent dit, dat de afnemer in fase 2 op ieder moment de goedkoopste bron moet kiezen? Of dat men kiest voor de bestaande duurzame bron, of die op dat moment nou goedkoper is of niet? Zo wordt namelijk voorkomen dat die bron failliet gaat, met alle (maatschappelijke) kosten van dien. De criteria op basis waarvan afnemers de bron moeten kiezen zijn nu nog onduidelijk, evenals wie de keuze maakt en hoe het publieke belang daarin meegewogen wordt. Voor gemeenten is het nog niet duidelijk welke instrumenten er zijn om het maatschappelijke belang te behartigen nu, en straks onder de Wcw.

Onduidelijkheden uitvoerbaarheid open warmtenet

Een open warmtenet betekent in Delft dat er mogelijk meerdere leveranciers op het net mogen. Dit is gekozen vanuit het idee om concurrentie en keuzevrijheid tussen leveranciers te introduceren. Een groot punt van kritiek op de levering van warmte is namelijk het monopolie. Uit het tafelgesprek volgt echter dat een open warmtenet lastig uitvoerbaar is: hoe kunnen leveranciers met beperkte bronnen op het net zich van elkaar onderscheiden? Met welke leverancier gaat de bestaande bron een contract aan? Eén of meerdere? Wat is daar het voordeel van? Volgt er dan echt verschil (in prijs/service) tussen de leveranciers die je wenst? Of wordt het juist te complex en daarmee inefficiënt?

Woningbouwcorporaties worden leverancier

Een idee uit het tafelgesprek om een open warmtenet beter uitvoerbaar te maken, is om woningbouwcorporaties zelf leverancier te maken. In Delft heeft het corporatiebezit een collectieve aansluiting op het warmtenet, waarna de warmte in de flats verdeeld wordt over de woningen. Woningbouwcorporaties zouden zo zelf leverancier kunnen zijn in hun eigen gebouw. De vraag is wel of

de Wcw dit straks toestaat. Als dit mogelijk is, is het nog de vraag of alle woningbouwcorporaties gebundeld de leverancier kunnen vormen in een *joint venture*, of dat er meerdere *joint ventures* op een warmtenet kunnen, en dat er keuzevrijheid bestaat in de leverancier.

Openheid over business case cruciaal voor realisering warmtesysteem

Openheid over de business case (open naar elkaar binnen het project; gesloten naar buiten) is een belangrijke stap geweest om elkaar te begrijpen en gezamenlijk aan de realisering van het warmtesysteem te kunnen werken. Het zorgt ervoor dat je met elkaar kunt meedenken. Dit was niet direct makkelijk. Vooral voor de commerciële partijen, zoals de leverancier, was dit niet wat men gewend was. Toch is dat het moment geweest dat het project verder kwam.

3.2. Tafel 2 – Participatie bij de warmtebron

Bij de tafel 'participatie bij de warmtebron' is er gesproken over de zorgen die bewoners hebben, wat participatie bij de bron inhoudt, en hoe bewoners meegenomen kunnen worden. Hieronder staan de belangrijkste uitkomsten van het gesprek.

Participeren: wat is het en hoe ga je het regelen?

In het gesprek is eerst stilgestaan bij wat participeren inhoudt en wanneer dit het beste kan gebeuren. "Moet je die bewoners al laten participeren op het moment dat ze pas over 15 jaar aangesloten worden?", werd er gevraagd. Verder zijn er discussies geweest over wat participatie inhoudt. Participatie kan zich namelijk richten op het creëren van draagvlak voor de bron, maar kan ook verder gaan en de vorm krijgen van financiële participatie, door bewoners bijvoorbeeld aandeelhouder te maken. Bij het project in Delft is financiële participatie echter niet als oplossing aangedragen: het is te complex en lastig te regelen.

Een open structuur zou het bovendien lastig maken om mensen te betrekken: "Bij open warmtenet kunnen er meerdere bronnen en meerdere leveranciers zijn. Neem bijvoorbeeld hypothetisch als WarmtelinQ straks goedkopere warmte, bijvoorbeeld door subsidies, kan aanbieden en Geothermie Delft wegdrukt. Is een open warmtenet en geothermiebron wel een goede combinatie? Zeker met subsidies erbij. De subsidies voor productie volgen ook pas bij afzet bij een klant, en dit maakt dat er best een hoog risico aanzit".

Draagvlak voor geothermie is aanwezig

Geothermie wordt door de groep als relatief "veilig" gezien, omdat het weinig aan de leefomgeving verandert. Hetzelfde geldt voor aquathermie. Zeker op het moment dat de techniek niet zoveel verandert bij de bron, merken de deelnemers dat een techniek niet zo veel weerstand oproept. Wat kan helpen om toch meer draagvlak te creëren, is volgens de deelnemers om gebruik te maken van de zogeheten bronstrategie: door aan te geven onder welke voorwaarden je mag opereren, geef je het mandaat aan de bewoners om volledig te onderzoeken of dit een goed proces is.

Open gesprek over voorspelbaarheid en opbouw van tarieven

Uit het tafelgesprek blijkt dat de voorspelbaarheid van het tarief vaak nog belangrijker is voor bewoners dan of warmte nou heel goedkoop is. Men kan geneigd zijn het tarief te vergelijken met de "oude" situatie, waardoor een open gesprek over de tarief en hoe het is opgebouwd belangrijk is. Vooral door in de beginfase van het project transparant te communiceren over de verwachtingen en de veranderingen voor de bewoners, scheelt het communicatie gedurende de rest van het project. "Het belangrijkste is dat je goed, betrouwbaar en betaalbaar warmte kan leveren, over het algemeen vinden burgers de rest niet zo belangrijk."

Transparantie is vooral van belang als er minder vertrouwen is onder bewoners. Tijdens het gesprek is de vraag gesteld of dit gekoppeld kan worden aan de bron, en dat mensen bijvoorbeeld voor 50 jaar een stabiel tarief kunnen afnemen. Zo ontstaat er een zekere prijsstabiliteit, wat bewoners erg belangrijk vinden, en neemt men gelijk wat onzekerheid weg uit de businesscase.

Omgaan met zorgen van bewoners die niet afnemen van de bron

Naast de bewoners die van de warmtebron gebruik gaan maken, zijn er ook bewoners die om de bron heen zitten. Een voorbeeld zijn de bewoners van Delfgauw, die een bron (de geothermiebron) “onder hun huis” hebben, maar de warmte niet gaan afnemen. Een deel van die bewoners kan ook zorgen hebben over of last hebben van de bron. Zelfs al zit de warmtebron 2,5 kilometer onder de grond, kunnen bewoners parallelen trekken met de gebeurtenissen (aardbevingsgevaar) in Groningen. Hoe neem je die zorgen dan weg?

Een mogelijkheid is om bewoners uit te laten zoeken welke warmtebron wel bij hen kunnen passen. Daar zit ook een rol voor de gemeente in.

Een andere mogelijkheid is dat de gemeente de subsidieaanvraag doet. Delft heeft voor dit project bijvoorbeeld de subsidieaanvraag gedaan om het net groter te krijgen, zodat in de volgende fase meer bewoners kunnen worden aangesloten. Het budget gaat gebruikt worden voor de leidingen (infrastructuur) en de warmtepompcentrale. Hiermee vergroot je het draagvlak onder bewoners en verlaag je de kosten. Hier zit wel een terugbetalingregeling aan, maar hierdoor participeert de gemeente ook indirect in het project, wat de bewoner meer zekerheid in de toekomst aanbiedt.

Betrekken diverse groepen bewoners nog een punt van aandacht

De gemeente merkt op dit moment weinig weerstand op het project in Delft. Er waren volgens haar veel bewoners aanwezig op de inspraakavonden, en het project wordt over het algemeen positief ervaren “Maar dan hebben we het wel misschien over 3% of 4%. Daar komen vooral technische vragen”, geeft de gemeente aan.

3.3. Tafel 3 – Participatie van woningbouwcorporaties en huurders

Bij deze tafel van de middagsessie van de COP hebben deelnemers doorgepraat over de gevolgen van het warmtenet voor de huurders, en hoe participatie wordt georganiseerd door de woningbouwcorporaties. Hieronder volgt een overzicht van de besproken punten tijdens het tafelgesprek.

Beperken gevolgen voor eindgebruikers

Bij de introductie van het warmtenet is ervoor gekozen om zo min mogelijk te veranderen voor de eindgebruiker. Belangrijk zijn de drie *Delta T*'s: tijd, temperatuur en tarief. Versnelling is daardoor mogelijk, ook omdat het project niet ‘achter de voordeur’ komt (vanwege de collectieve aansluiting per gebouw) en er daardoor geen instemmingsplicht is. Bij de meeste gebouwen is het aansluiten op het warmtenet voor de verwarming een eenvoudige ingreep. De verandering komt neer op het vervangen van een centrale gasverwarmingsketel door een collectieve aansluiting op het nieuwe warmtenet. Dat gebeurt buiten het stookseizoen, zodat bewoners daar weinig van merken¹.

Er zijn wel renovatieplannen voor een deel van de woningen in Voorhof en Buitenhof om de woningen geschikt te maken voor verwarmen met water van 70 graden. Dan zijn er ook aanpassingen in de woningen zelf. De bewoners krijgen dan vervangende woningen. Omdat de bewonersgroep van DUWO met name bestaat uit studenten, is de verwachting dat zij relatief weinig overlast zullen ervaren omdat zij sowieso korter op een plek wonen. Verwacht wordt dat bij renovatie maar ongeveer de helft van studenthuurders een vervangende woning nodig zal hebben.

Verdeling vaste en variabele kosten nu nog gelijk, bewoners wensen soms aanpassing

Op dit moment wordt in Delft het warmtenet aangesloten op een centraal punt in het gebouw. Alleen op dit centrale punt wordt gemeten hoeveel warmte er verbruikt wordt door het totale gebouw. Als men wil weten hoeveel iedere woning op zich verbruikt, moeten er individuele meters in iedere woning geplaatst worden. In dat geval zijn er individuele ingrepen nodig aan de woning, en moet er individueel toestemming verkregen worden. Voor de afrekening van de rekening wordt daarom nu nog een

¹ Gemeente Delft (2023). Vragen over het Delftse warmtenet. Geraadpleegd van: <https://www.delft.nl/vragen-en-antwoorden-warmtenet>

verdelingssleutel gebruikt. De verdeling tussen vaste en variabele kosten is en blijft gelijk voor de huurders, en is dus niet afhankelijk van de afspraken over de verdeling van vaste en variabele kosten tussen de projectpartners van het warmtenet. De ervaringen laten tot nu toe zien dat als bewonerscommissies in de praktijk vragen om een aanpassing van de verhouding, dat ze vaak een hoger aandeel variabel willen. Bij een van de Delftse woningbouwcorporaties (Woonbron) vindt er nu een participatie plaats, onder andere over de verdeelsleutel.

Gemeente geeft communicatierichtlijnen, corporatie benadert bewoners

Communicatie met bewoners over het warmtenet wordt in Delft afgestemd tussen gemeente en woningbouwcorporaties. Een medewerker van de gemeente geeft communicatierichtlijnen voor aspecten die voor alle bewoners gelijk zijn, zoals over de duurzaamheid van het project. De woningbouwcorporatie bepaalt vervolgens de strategie voor het benaderen van hun eigen bewoners.

Participatiemedewerker voor coördinatie benadering bewoners

Voor het benaderen van haar bewoners heeft DUWO tijdens het tafelgesprek aangegeven een participatiemedewerker in vaste dienst te hebben voor alle steden en 35.000 huurders. Deze medewerker werkt (via projecten) met de sociaal beheerders en complexbeheerders, en de woonconsulenten. Voor de warmteprojecten is de bijdrage van deze medewerker belangrijk wanneer het voor de bewoner noodzakelijk is om te verhuizen.

Gesprekken via huurcommissies positief

DUWO benadert verder bewoners via huurderscommissies. Dit is niet verplicht, maar de ervaringen met het benaderen van de bewoners op deze manier is positief. De bijzondere bewonersgroep van DUWO in Delft - studenten die voornamelijk bètastudies volgen - toont veel interesse in het project en praat graag mee.

3.4. Tafel 4 – Omgaan met obstakels die zorgen voor vertraging

Bij de tafel ‘omgaan met obstakels die zorgen voor vertraging’, zijn belemmeringen en dilemma’s binnen de Delftse casus besproken. Hieronder volgt een samenvatting van de belangrijkste belemmeringen die zijn besproken.

Cultuur: zakelijker samenwerken noodzakelijk

In 2017 is initiatief genomen vanuit gemeente met woningcorporaties om kansen voor geothermie te verkennen. In 2019 is een samenwerkingsovereenkomst opgesteld, maar die bleek te vrijblijvend, waardoor een uitloop van de planning volgde en doelstellingen niet werden gehaald. “Wij zijn toen opgeschoven van regisseur naar politiemann”, gaf de gemeente Delft aan. De gemeente liet begin 2020 een externe review uitvoeren om zaken scherper te krijgen. Cultuur moest worden omgeturnd om ondernemender en zakelijk met elkaar om te gaan. Eind 2021 moest er flink gelobbyd worden voor SDE+ en subsidie NWN. Toen kwam de samenwerking echt op gang.

Transparantie van belang voor kloppende business case

In Delft is gekozen voor een gesplitst model: het netwerkbedrijf staat los van de warmteleverancier. Het netwerkbedrijf is publiek en vindt het geen probleem om transparant te zijn over zijn business case, maar het leveringsbedrijf is privaat en vindt dat lastiger. Zij delen niet graag concurrentiegevoelige informatie. Tot en met 2022 redeneerden toen het netwerkbedrijf en warmteleverancier vanuit hun eigen business case. Toch is in het project Delft gelukt om intern de business case transparant met elkaar te delen. Men kon het gemakkelijker hebben over de verdeling van de kosten en de baten, en het werd op die manier duidelijk dat er meer afzet nodig was voor een kloppende business case.

Zo doorgaan of anders organiseren?

In de eerste fase van het project was de rol van de gemeente vooral faciliterend geweest. De rol van de gemeente in fase 2 zal anders zijn, ook in het kader van de Wcw. Duidelijkheid in hoe de samenwerking in het consortium eruit kan zien is dus van belang. Zo heeft de gemeente Groningen in het project Warmtestad in Groningen alle onderdelen van de keten in eigen hand. Het project was in 2014 gestart,

en het doel van de gemeente Groningen is om in 2035 alle wijken en dorpen van het aardgas af hebben. Omdat de gemeente een publieke partij is, wekt zij vertrouwen naar partners.

Evaluëren fase 1 en bestuurlijke afstemming regelen

Naast een evaluatie van wat verbeterpunten zijn voor fase 1, moet het bestuur meegenomen worden. “Technische begrippen en de voordelen voor bewoners moeten duidelijk gemaakt worden ('warmtenet voor dummy's').

3.5. Succesfactoren en leerpunten uit de tafelgesprekken

Terugkijkend op de tafelgesprekken zijn de volgende successen en leerpunten uit de tafelgesprekken te halen.

3.5.1. Succesfactoren

Open naar binnen, gesloten naar buiten

Openheid over de business case (open naar elkaar binnen het project; gesloten naar buiten) is een belangrijke stap geweest om elkaar te begrijpen en gezamenlijk aan de realisering van het warmtesysteem te kunnen werken.

Transparante bewonersparticipatie in samenwerking aan het begin bespaart verdere communicatie gedurende het verloop van het project

Communicatie met bewoners over het warmtenet wordt in Delft afgestemd tussen gemeente en woningbouwcorporaties. Een medewerker van de gemeente geeft communicatierichtlijnen voor aspecten die voor alle bewoners gelijk zijn, zoals over de duurzaamheid van het project. De woningbouwcorporatie bepaalt vervolgens de strategie voor het benaderen van hun eigen bewoners. Bij DUWO ging dit door een vaste medewerker die de communicatie over de projecten coördineert, en via huurcommissies, wat positief uitpakte.

Belangrijk in de communicatie is transparantie in de voorspelbaarheid en opbouw van tarieven en het duidelijk maken van de verwachtingen voor de bewoners. Om draagvlak te vergroten, bleek het effectief om mandaat aan de bewoners te geven om te onderzoeken of er volgens de juiste voorwaarden warmte wordt geleverd. Voor bewoners die nog niet van de bron gebruik kunnen maken, is het aan te bevelen om aan te geven dat ze zelf onderzoek kunnen doen naar de mogelijkheden voor hun woning. Daarnaast kan de gemeente zelf de subsidie voor het vergroten van de infrastructuur aanvragen, om zo draagvlak en vertrouwen onder de bewoners te creëren.

3.5.2. Leerpunten

Duidelijkheid nodig over criteria en instrumenten bij keuze afnemers open warmtenet

De criteria op basis waarvan afnemers de bron moeten kiezen zijn nu nog onduidelijk, evenals wie de keuze maakt en hoe het publieke belang daarin meegewogen wordt. Voor gemeenten is het nog niet duidelijk welke instrumenten er zijn om het maatschappelijke belang te behartigen nu, en straks onder de Wcw?

Onderzoeken wie er leveranciers kunnen worden en wat de voordelen zijn van een open warmtenet

Met welke leverancier gaat de bestaande bron een contract aan? Eén of meerdere? Wat is daar het voordeel van? Een mogelijkheid die is voorgesteld is dat woningbouwcorporaties zelf leverancier worden. Er moet onderzocht worden of dit onder de Wcw toegestaan is, en zo ja of er één of meerdere *joint ventures* nodig en mogelijk zijn.

Denk na over het betrekken van diverse groepen bewoners

Hoewel bewoners wel afkomen op inspraakavonden, wordt de input vooral gegeven door mensen die al voldoende voorkennis hebben om mee te praten over het project. Het nadenken over de vorm voor benaderen van diverse bevolkingsgroepen (informatiebijeenkomst, praktische excursies...), de partij (gemeente of energieleverancier) die hiervoor verantwoordelijkheid is, en de communicatie naar bewoners die minder achtergrondkennis hebben over het warmtenet is dus nog een punt van aandacht.

4. Bibliografie

Janssen, J., van Alphen, H., Blok, S., Ellen, G. (.), Kooijman, A., Kuitert, L., . . . Maas, N. (2023). Lokale samenwerking voor de collectieve warmtevoorziening. WarmingUp.

Kaats, E., & Opheij, W. (2021). Leren samenwerken tussen organisaties. Amsterdam: Boom uitgevers.